

AMERIKA QO'SHMA SHTATLARIDA PEDAGOG KADRLARNI TAYYORLASH TIZIMI

Komiljonova Sarvinoz G'ulomboy qizi.

Urganch RANCH texnologiya Universiteti Pedagogika
mutaxassisligi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15619950>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-iyun 2025 yil
Ma'qullandi: 03-iyun 2025 yil
Nashr qilindi: 08-yanvar 2025 yil

KEY WORDS

pedagog kadrlar, ta'lim tizimi,
Amerika Qo'shma Shtatlari,
pedagogik tayyorlash, amaliyot,
sertifikatlash, ta'lim innovatsiyalari

ABSTRACT

Ushbu maqolada Amerika Qo'shma Shtatlarida pedagog kadrlarni tayyorlash tizimi tahlil qilinadi. Maqolada tizimning asosiy bosqichlari, tayyorlash darajalari, amaliyot va sertifikatlash jarayonlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, pedagogik tayyorgarlikning afzalliklari va mavjud qiyinchiliklari, hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar keltiriladi. Tadqiqotda AQSh ta'lim tizimining moslashuvchanligi, innovatsiyalarni joriy etish va sifatli kadrlar tayyorlashdagi o'rni yoritiladi. AQSh ta'lim tizimining qaysi jihatlarini O'zbekiston ta'lim tizimiga tatbiq qilsa o'rinli bo'lishi haqida ham fikr mulohazalar keltirilgan.

Pedagog kadrlarni tayyorlash tizimi har qanday mamlakatning ta'lim sohasida rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh) bu borada dunyoda ilg'or tizimlardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada AQShdagi pedagog kadrlarni tayyorlash tizimining asosiy xususiyatlari, strukturalari va uning zamonaviy talablar asosida shakllantirilishi tahlil qilinadi.

1. Pedagog kadrlarni tayyorlash tizimining umumiy tavsifi

AQShda pedagoglar tayyorlash tizimi asosan oliy ta'lim muassasalari, ya'ni kollejlarda va universitetlarda amalga oshiriladi. Ta'lim sohasi uchun talablar shtat darajasida farqlansa-da, umumiy holda tayyorlash jarayoni akademik bilimlar, pedagogik ko'nikmalar va amaliy mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi.

2. Tayyorlash darajalari va dasturlari

AQShda pedagog kadrlarni tayyorlashda bir nechta darajalar mavjud:

Bakalavr darajasi: Pedagogik yo'nalishda boshlang'ich tayyorgarlik. Odatda 4 yil davom etadi.

Magistr darajasi: Pedagogik sohada chuqurlashtirilgan bilim va malaka olish uchun.

Doktorlik darajasi: Ta'lim sohasida ilmiy-tadqiqot faoliyati yoki yuqori darajadagi pedagogik boshqaruv uchun.

Shuningdek, turli sertifikatlashtirish va malaka oshirish kurslari ham mavjud.

3. Pedagogik tayyorgarlik jarayoni

Tayyorgarlik jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat:

Nazariy tayyorgarlik: Psixologiya, pedagogika, metodika va soha fanlarini o'rganish.

Amaliyot: Maktablarda o'qituvchi sifatida stajirovkalar o'tish.

Sertifikatlash: Ta'lim muassasasida ish boshlashdan oldin talab qilinadigan rasmiy imtihonlar va litsenziya olish.

4. AQShda pedagog kadrlarni tayyorlash tizimining afzalliklari

Moslashuvchanlik: Har bir shtat o'zining ta'lim standartlarini belgilashi, talablar va dasturlarni mahalliy ehtiyojlarga moslashtirishi.

Amaliy yo'nalish: Nazariy bilimlar bilan birga amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga katta e'tibor beriladi.

Innovatsiyalarni joriy etish: Zamonaviy texnologiyalar va pedagogik metodlar tizimga muntazam kiritiladi.

5. Qiyinchiliklar va takomillashtirish yo'llari

AQSh ta'lim tizimida pedagoglarni tayyorlashda ayrim muammolar ham mavjud:

Ta'limga sarflanadigan mablag'larning yetishmasligi.

Pedagoglarning ishga qiziqishi va malaka darajasining o'zgaruvchanligi.

Qishloq va shaharlik maktablar o'rtasidagi kadrlar sifati farqlari.

Bularni bartaraf etish uchun federal va shtat darajasida qo'shimcha dasturlar, grantlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ishlab chiqilmoqda.

Mazkur mavzudan kelib chiqib, quyidagicha savolni o'zimizga berib ko'rsak o'rinli bo'lar edi. AQSH ta'lim tizimidan qaysi jihatlarni O'zbekiston ta'limiga tatbiq qilsa o'rinli bo'ladi?

AQSH ta'lim tizimining bir qancha jihatlari O'zbekiston ta'lim tizimiga tatbiq qilinsa, ta'lim sifatini oshirishda katta yordam beradi. Quyida AQSH ta'lim tizimidan O'zbekistonga tatbiq qilish mumkin bo'lgan asosiy jihatlar ro'yxatini keltirib o'tsam.

1. Moslashuvchan va hududiy boshqaruv

AQSHda har bir shtat o'z ta'lim siyosatini mustaqil shakllantiradi va mahalliy sharoitga moslashtiradi. O'zbekistonda ham hududlar (viloyatlar, tumanlar) ta'limni boshqarishda ko'proq mustaqillik va moslashuvchanlikka ega bo'lsa, ta'lim sifatini yaxshilashga imkon yaratiladi.

2. Pedagoglarni amaliyotga yo'naltirilgan tayyorlash

AQSHda pedagog tayyorlashda maktablarda amaliyotga katta e'tibor beriladi. O'zbekistonda ham pedagoglar tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash uchun kengroq maktablarda stajirovkalar va mentorlik tizimini rivojlantirish kerak.

3. Sertifikatlash va malaka oshirish tizimi

AQSHda o'qituvchilar uchun muntazam sertifikatlash va malaka oshirish jarayoni mavjud. O'zbekistonda ham o'qituvchilar malakasini doimiy oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish uchun tizimli sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish muhim.

4. Innovatsiyalar va texnologiyalardan keng foydalanish

AQSH ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalar, masofaviy ta'lim va interaktiv metodlar keng qo'llaniladi. O'zbekistonda ta'limda digitalizatsiya, onlayn platformalar, multimedia vositalaridan faol foydalanish ta'lim sifatini oshiradi.

5. Talaba markazlashgan yondashuv

AQSHda o'quv jarayoni talabalar ehtiyojlari va qobiliyatlariga moslashtiriladi. O'zbekistonda ham o'quv jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish, talabalar qiziqishlari va imkoniyatlariga qarab ta'limni tashkil etish samarali bo'ladi.

6. Muloqot va hamkorlik tizimi

AQSHda o'qituvchilar, ota-onalar va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik rivojlangan. O'zbekistonda maktablar, ota-onalar va jamiyat o'rtasida samarali muloqot va hamkorlikni yo'lga qo'yish ta'lim jarayonining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Amerika Qo'shma Shtatlarida pedagog kadrlarni tayyorlash tizimi ko'p bosqichli, sifatli va zamonaviy talablar asosida shakllangan tizimdir. Bu tizim pedagogik sohaning doimiy rivojlanishini ta'minlaydi, shuningdek, turli hududlarning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashuvchanlikni kafolatlaydi. Kelajakda pedagoglarni tayyorlash jarayonini yanada takomillashtirish uchun yangi pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalarni keng joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar:

I. AQSH ta'lim tizimi va pedagog tayyorlash

1. Urban Teacher Residency Model. AQSHdagi shahar maktablarida yangi o'qituvchilarni tayyorlashda qo'llaniladigan model haqida ma'lumot beradi.
2. "Better All the Time" maqolasi. O'qituvchilarni doimiy ravishda malakasini oshirishning ta'lim sifatiga ta'siri tahlil qilingan maqola.
3. "The \$1.8-Billion Lawsuit Over a Teacher Test" maqolasi. O'qituvchilarni sertifikatlashda yuzaga kelgan irqiy tengsizliklar va ularning ta'lim tizimiga ta'siri haqida maqola.

II. O'zbekiston ta'lim tizimi va pedagog tayyorlash

1. UNESCO maqolasi: "In-service teacher training system and Teacher professional Development Models of Uzbekistan"
O'zbekistondagi o'qituvchilarni malakasini oshirish tizimi va uning rivojlanish yo'llari haqida ma'lumot beradi.
2. Creative Associates International maqolasi: "From policy to practice: Teacher professional development for inclusive education in Uzbekistan"
Inklusiv ta'limni amalga oshirishda o'qituvchilarni tayyorlashning ahamiyati haqida tahlil.
3. UNESCO maqolasi: "Bright Partnership for Quality Education in Uzbekistan"
O'zbekiston va UNESCO o'rtasidagi ta'lim sohasidagi hamkorlik va uning natijalari haqida ma'lumot.
4. "History of Teacher Training System in Uzbekistan and Changes in it" maqolasi
O'zbekistondagi o'qituvchilarni tayyorlash tizimining tarixiy rivojlanishi va o'zgarishlari haqida ilmiy maqola.
5. "EDUCATION SYSTEM OF UZBEKISTAN" maqolasi. O'zbekiston ta'lim tizimi va uning tarkibi, so'nggi islohotlar haqida umumiy ma'lumot.